

Kırgız Türk Akın/Âşık Şiiri Geleneğinde Dine Analitik Bir Bakış

Dr. Mustafa YILMAZ*
Üsküdar Aziz Mahmud Hüdayi Anadolu İHL, Türkiye

Özet

Türk ve Kırgız edebiyatı söz konusu olduğunda 20.yy'e kadar daha çok şiir akla gelmektedir. Bunun sebebi hem sözlü hem de yazılı edebiyatta eserlerin daha çok şiir formatında olmasıdır. Kırgız ve Türk Âşık şiir geleneğinde din, başat bir unsurdur. İslâm, Türk edebiyatının devirlere ayrılmasındaki en önemli faktördür. Bu sebeple âşık şiir geleneğinde din olgusunun iki ayrı dönemde ele alınması doğru olacaktır.

Birincisi iki toplumun İslâmiyet öncesi âşıklık geleneğinde din olgusudur. Bu noktada iki toplumun şiir tarihine bakıldığında başlangıcından beri dinin, şiirin yani âşıklık geleneğinin oluşumunda etkili olduğu görülmektedir. İki halkın dini şiirleri mukayeseli olarak incelendiğinde benzer tarihlere aynı dine inandıkları, bunları âşıklık (akın) geleneğiyle şiirlerine yansıttıkları, bir kısmını da bugünlere kadar saklamayı başardıkları görülmektedir.

İkinci olarak İslâmiyet sonrası âşıklık geleneğinde dinin kuvvetli bir şekilde varlığı görülmektedir. İki toplumun İslamlaşma sürecinin farklı olduğunu, şiirlere de farklı yansıdığını görmekteyiz. Bu tebliğde özellikle Türk âşıklık geleneğinin oluşmasında İslâm'ın dolayısıyla tasavvuf düşüncesinin ve tekke pratiğinin üzerinde durulacaktır. Bu tarzın temsilcileri 19. yy sonuna kadar bir tekke ve tarikatla olan irtibatını devam ettirmiştir. Âşık kavramı, başından bugüne kadar Allah/Hakk âşığı anlamında kullanılmıştır.

Bu konunun seçilme nedenlerinden biri de başlangıcından günümüze kadar bu geleneğin halkı çok etkilemiş olmasıdır. İki toplumun geleneğinde de bu şiirlerin içinde hurafe ve batıl inançların yer alması önemlidir. Kırgızlar bu ritüellere ırım-cırım der. Bugün Kırgızistan'da eski dinlerle İslam inancının senkronize olarak kullanıldığı, bunun da zenginlik olarak kabul edildiği görülmektedir. Oysa İslâm inancı bunu kabul etmemektedir.

Anahtar Kelimeler: Âşık Tarzı Şiir, Kırgız, Türk, Gelenek, Din...

Kırgız Türk Akın/Âşık Şiiri Geleneğinde Dine Analitik Bir Bakış

Abstract

When it comes to Turkish and Kyrgyz literature, more poetry comes to mind until the 20th century. The reason for this is that the works in both oral and written literature are mostly in the form of poetry. Religion is a dominant element in the Kyrgyz and Turkish Minstrel poetry tradition. Islam is the most important factor in the division of Turkish literature into periods. For this reason, it would be correct to consider the phenomenon of religion in two different periods in the tradition of minstrel poetry.

The first is the phenomenon of religion in the pre-Islamic minstrel tradition of the two communities. At this point, when we look at the poetry history of the two societies, it is seen that religion has been effective in the formation of poetry, that is, the tradition of minstrelsy since the beginning. When the religious poems of the two peoples are examined comparatively, it is seen that they believed in the same religion on similar dates, reflected these in their poems with the tradition of minstrelsy (akin), and some of them managed to hide them until today.

Secondly, there is a strong presence of religion in the tradition of minstrelsy after Islam. We see that the Islamization process of the two societies is different and it is reflected in the poems differently. In this paper, especially in the formation of the Turkish minstrel tradition, Islam and therefore the Sufi thought and the practice of dervish lodges will be emphasized. Representatives of this style continued their contact with a dervish lodge and sect until the end of the 19th century. The concept of lover has been used in the sense of the lover of Allah / Truth from the beginning until today.

One of the reasons for choosing this subject is that this tradition has influenced the people from the beginning to the present day. It is important that superstition and superstitions take place in these poems in the traditions of both societies. The Kyrgyz call them ırım-cırım. Today, in Kyrgyzstan, it

is seen that the old religions and the Islamic belief are used in sync, and this is considered as wealth. However, the Islamic faith does not accept this.

Keywords: Aşık Style Poetry, Kyrgyz, Turkish, Tradition, Religion...

1. Giriş

Bugünkü Kırgız edebiyatçıları, Kırgız edebiyatını eserlerin yapısına göre sözlü/profesyonel veya sözlü/yazılı edebiyat olmak üzere iki bölüme ayırmaktadırlar¹. Esasında Kırgız edebiyatı sözlü bir edebiyattır ve bu yönüyle de çok zengindir. Türk edebiyatçıları ise Türk edebiyatını dini esaslara göre İslam öncesi Türk edebiyatı, İslam Tesirindeki Türk edebiyatı ve Batı Tesirindeki Türk edebiyatı olmak üzere üç temel bölüme ayırmışlardır². Bu tasnif iki edebiyat arasındaki temel farklılıklardan birini teşkil etmektedir. Dünya edebiyatında dini/İslâm'ı merkeze alarak edebiyatı tasnif eden başka bir millet yoktur.

Şimdi de Kırgız Türk akın/âşık şiiri geleneğinin nasıl ele alındığına ve aralarındaki tarih sürecindeki farklılıklara değinerek asıl konumuzun anlaşılmasına zemin oluşturmuş olacağız.

Kırgız âşıklık sanatı, eski efsanevi âşıkların devri, 19. yy ortası ve 20. yy başları klasik devir, Sovyet devri ve bağımsızlık devri olmak üzere dört bölüme ayrılmaktadır³. Bu yönüyle akın geleneği, bilinen en eski devirden yani efsane döneminden bugüne değin bir bütün olarak kabul edilir. Bugün Kırgız akın şiiri geleneğinde şairler genel olarak ırçı, el ırçısı, tökmö akın ve cazgıç akın olarak adlandırılmaktadır.

Türk edebiyatındaki âşıklık sanatının hangi asırda başladığı, ozan-baksı geleneğinin devamı mı, Şamanizm'in devamı mı, Orta Asya ellerinin edebiyat geleneğinin devamı mı yoksa Anadolu'da oluşan yeni bir edebiyat mı şeklinde pek çok sorunun etrafında fikir yürütülmüştür. Tartışmaların sonucunda pek çok akademisyen, âşık edebiyatının oluşumunu Orta Asya ellerinin âşıklık geleneğinin devam ederek tekke edebiyatı geleneğiyle harmanlanması XVI. asrın sonunda Türk halkının kahvehanelerde şiir okuma geleneğinin tanınmasıyla kendine özgü bir edebiyat olarak görmektedir⁴.

Bu tasnif ve tanımlar ışığında Kırgız Türk akın/âşık şiiri geleneğinde dine analitik bir bakış yapılmaya çalışılacaktır.

Türk ve Kırgız edebiyatı söz konusu olduğunda 20.yy'a kadar daha çok şiir akla gelmektedir. Bunun sebebi edebi eserlerin sözlü ve daha çok şiir formatında olmasıdır.

Akın/ âşık şiiri geleneği, iki halkın da en eski ve milli edebiyatıdır. Devirler ve dinler değişse de şiirin temel yapısı değişmemiştir. Şekil, tür, ölçü, kafiye, redif, ses tekrarları gibi unsurlar hep devam edegelmiştir. Bunun önemi nedir dersiniz, iki halkın en eski devirlerden bugüne kadar duygu, düşünce, inanç, gelenek-görenek ve milli karakter özelliklerinin yani folklor unsurlarının edebiyatın temel taşıyıcısı akın/âşık geleneği olmasıdır. Bu sebeple iki halkın tarihten bugüne din ve inanç haritasını en iyi bu şiir geleneği taşımıştır. İki halkın sözlü edebiyat ürünlerinin şiir formatında olmasını anlamak çok da zor değildir. Çünkü şiir, şifahi edebiyatın nesilden nesile aktarılmasında, hafızalarda saklanması önemli bir görev üstlenmiştir. Bunda şiirin edebi gücü, az sözle çok anlam ifade etmesi, müzikle söylenebilmesi yanında yazılı kültürün gelişmemesi ve göçebe bir hayatın yaygın olması da önemli bir faktördür. Kırgızların en büyük sözlü edebiyat mirası olan Manas Destanı bunun en büyük delilidir. Âşık şiiri geleneğinde dini ve halk inanışlarını iki ayrı dönemde ele almak doğru olacaktır.

¹ Yılmaz, Mustafa, "Kırgız Cana Türk Akında Çıkarmacılığında Diniy Irlardın Okşoştuktarı Cana Ayırmaçılıktarı", S.80, Bişkek, 2021.

² Komisyon, Lise Türk Dili ve Edebiyatı - Edebiyat II, MEB Devlet Kitapları, İstanbul- 2005.

³ Yılmaz, Mustafa, "Kırgız Cana Türk Akında Çıkarmacılığında Diniy Irlardın Okşoştuktarı Cana Ayırmaçılıktarı", S.81, Bişkek, 2021.

⁴ Çobanoğlu, Özkul, "Âşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Türü, S. 334, Akçağ, Ankara – 2000.

2. İslâmiyet Öncesi Âşıklık Geleneğinde Din ve Halk İnanışları

Bu noktada iki toplumun şiir tarihine baktığımızda başlangıcından (destan) beri şiirin yani âşıklık geleneğinin oluşumunda dinin etkili olduğunu görüyoruz. Ozan, baksı veya şaman adı verilen şairlerin dini yönlerinin güçlü olduğu görülmektedir. Onlar sadece şair veya müzisyen değil, aynı zamanda Tanrı'nın elçileri, sosyolog, psikolog, kanaat önderi ve şifacıdır. Her türlü törenlerde sözü dinlenen insanlardır. Dolayısıyla onların okuduğu şiirlerde dini inançlar ve sözün büyüleyici gücü vardır. Peki İslâm öncesi hangi din ve halk inanışları yer almaktadır bu şiir ve sözlerde. Dini şiirlerin oluşumuna ve gelişim sürecine bakıldığında ilk insanlar, tabiatın bütün sırlarını anlayamadıkları devirlerde mitolojik tanıma uygun olarak tabiata kutsallık atfetmiş ve tabiat kaynaklı inanışlara sığınmıştır: Totemizm, Animizm, Fetişizm gibi. Bunun yanında Maniheizm, Budizm, Tenircilik, Mecusilik, Nesturilik, Yahudilik gibi dinler de vardır. Özellikle Şamanizm inancı çok etkili olmuştur. Bütün bunların içinde, yanında hep bir yaratıcıya inanma ve sığınma fikri de yaşamıştır. Bütün bu inançların zamanla tamamen yok olmadığı, birbirinin içinde eridiği ve bu şekilde varlığını sürdürdüğünü görmekteyiz. Bu durum İslam sonrasında da kısmen devam etmiştir.

Şamanizm etkisinde her türlü hastalara yönelik okunan bazı dua şiirleri ve muska sözleri bugüne kadar gelmiştir. Sonraları bakşı(şaman)lar, hekimler, tükürükçüler; Tanrıyı, peygamberleri esas bölümden ayırmaksızın ekleyip devam ettirmişlerdir. Mesela buna “Tükürükçünün Emin” yeterli bir örnektir⁵.

Быжы-быжы быжыман,	Bıcı bıcı bıcıман
Быжымандын кезиман.	Bıcıманнın кезиман
Кашкардан келген кара курт,	Kaşğar'dan gelen курт
Кабыргасы моло курт.	Kabırgası taş курт
Отуз омурткадан чык,	Otuz omurgadan чык
Кырк кабыргадан чык.	Kırk kaburgadan чык
Шылкылдаган муундан чык.	Ayakta duramayan hastadan чык
Былкылдаган жүлүндөн чык.	Yürüyemeyen omurilikten чык
Менден эмес кудайдан,	Benden değil Kuday(Allah)' dan
Так Сулайман сүйүп чык,	Tam olarak Süleyman'ı sevip чык

Burada muska kültürüne ait bir şiir görmekteyiz. Örnekte, eski zamanlarda sözün gücüne inanarak herhangi bir hastalık için söylenen tükürükçünün şiiri olsa da muhtevasında şaman, animist unsurlarla birlikte İslam inancı da vardır.

Kırgız folklorundaki bazı edebi türler iyilik-kötülük, ak-karanın savaşında ateşi kutsal tutup kötü şeylerden temizlemenin asıl malzemesi olarak görerek, tapınma, sığınma halinde sözün kudretine inanıp onların iyilikleri dilemek için gerçekleştirildiği görülmektedir.

Mesela Nevruz Bayramı'ndaki ardıç tütsü/alasto şiirine bakalım⁶.

«Алас, алас, алас,	Alas, alas tütsüde hitap sözü
Ар балаадан калас,	Her beladan uzak
Эски жыл кетти,	Eski yıl gitti
Жаңы жыл келди,	Yeni yıl geldi
Жакшылыкка жанаш,	İyiliğe yaklaş
Жамандыктан адаш.	Kötülüктен şaş
Аман-эсен бололу,	Huzurlu olalım

⁵ Кыргыз элинин оозеки чыгармачылык тарыхынын очерки [Текст] /редкол.: Ж.Таштемиров, С.Байходжоев, С.Закиров. – Фрунзе: Илим, 1973. – 169 б.

⁶ КР УИАнын Кол жазмалар фонду инв. №(728),

Алас, алас, алас! [62]» Alas, alas

Misalda görüldüğü gibi Zerdüştlük'te evvela, ateşe tapma (ardıç tütürmek, bütün kötülükleri kovalama inancı), ikinci olarak niyeti temizlemek, arınmak, sağlığı korumak, iyiliğe yönelmek, yaratıcıdan iyilikleri dilemek amacıyla şarkı söylenirmiş. Bugün de bu şiir eşliğinde Nevruz Bayramı törenleri yapılmaktadır.

Türk kültüründe de benzer şiirlere rastlamaktayız. Bu şiirlerden birer bölümü aktarmak da fayda var:

“Ak göğün üstüne
Ak bulutların ötesine
Mavi göğün üstüne
Mavi bulutların ötesine
Yüksel göklere, ey kuş”⁷.

Kaz, şamanlara tanrıyla olan iletişimde yardımcı olan kuşlardan biridir. Bu sebeple hastanın çadırında yaptığı ayinlerde tanrıya yalvarma esnasında buna benzer şiirler okuduğunu görmekteyiz.

Türk edebiyat araştırmacısı Reşit Rahmeti Arat, bugünkü âşık şiirine temel oluşturan şiir geleneğinin Maniheizm ve Budizm dini inanışlarını esas alarak yazılan şiirlerin olduğunu söyler⁸. Bu anlamda şiirin içeriği gibi şekil benzerliği de dikkat çekicidir.

Turunglar kamağ begler kadaşlar
Tang tengri ögelim
Körügme kün tengri
Siz бизни күzedиң

Yukardaki örnekten de anlaşıldığı gibi Türklerde ilk zamanlardan beri Tanrıya tapmanın esas olduğu söylenebilir.

İki halkın dini şiirleri mukayeseli olarak incelendiğinde benzer tarihlerde aynı dine inandıkları, bunları âşıklık (akın) geleneğiyle şiirlerine yansıttıkları, bir kısmını da bugünlere kadar saklamayı başardıkları görülmektedir.

3. İslâmiyet Dönemi Âşıklık Geleneğinde Din ve Halk İnanışları

Bu dönem âşıklık geleneği şiirlerine baktığımızda da dinin kuvvetli bir şekilde varlığı görülmektedir. Bu noktada iki toplumun İslamlaşma süreci farklı olsa da İslâm anlayışlarının benzer olduğunu söylemek mümkündür.

Kırgız âşık edebiyatı, uzun dönemleri aşmış olsa da XIX. Asrın ikinci yarımı XX. asrın ilk çeyreğinde gelişiminin en yükseğine ulaşmış, âşık sanatının “klasik gelişme devri” olarak adlandırılmıştır. Bu dönemdeki akınların İslami ilimler konusunda eğitim aldığı ve okur yazar oldukları kendi şiirlerinden anlaşılmaktadır.

**“Молдо Кылыч мен атым,
Болжолу жок санатым.
Болот калем – дөөтүм.
Чала чыккан башынан,
Чаар китептен сабатым** “Molla Kılıç benim adım,
Sanırım sanatım yok.
Kalem, hokkam olacak.
Yarım yamalak kafayla
Dört kitaptandır okuma-yazmam”⁹.

⁷ Mircea Eliade, Çeviren: İsmet Birkan, İmge Kitabevi, S. 223-224, Ankara -1999.

⁸ Arat, Reşit Rahmeti, “Eski Türk Şiiri”, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ön söz, S.X , Ankara-1991.

⁹ Молдо Кылыч Казалдар [Текст] //Фрунзе: «Адабият», 1991, 193 б.

Burada Molla Kılıç'ın okuma yazma bildiği, İslami bir eğitim aldığı açıkça anlaşılmaktadır. Bu klasik devirdeki akınların birçoğunun adına Molla sıfatı eklenmiştir. Bunun sebebi bu döneme kadar görülmeyen medrese ve tasavvuf eğitimine sahip olmalarıdır. Kimi Kırgız edebiyatçıları bu devri Moldo yani "Molla" veya "Zamane Akınları" devri olarak adlandırmıştır. Bu akınlardan önce tökmö akınlarının okuma yazma bildiklerine dair kesin bilgi yoktur.

Sûfizm fikirlerini alıp yürüyen Mollolar şiir söylese de İslâm'ın farzlarını anlatan eserler vermişlerdir.

**Мусулман бейишиң бар көңүлүң ток,
Мусулман бейиш үчүн амал кылгын.
Алланын амырына моюн сунгун,
Абалы амир кылган келме шоодат.
Мусулман көңүлүңө ал ушуну жат.
Эки намарлыкта беш убак намаз,
Мойнума карз деп билгин кары менен жаш.
Беш намаз караңгы үйдө чырагыңар,
Кыямат мине турган бурагыңар.
Чыраксыз караңгы үйдө кандай болсо,
Жаныңа жылан-билан, чаян толор [66, 67]¹⁰**

Müslüman cennetin var, gönlün tok,
Müslüman cennet için ibadet etmiş,
Allah'ın emrine boyun eğmiş,
Evvela kelime-i şehadet getirmiş.
Müslüman gönlünde bunu barındır
İki dünyada beş vakit namaz
Genç ve yaşlı bunu boynuna borç bilmiştir.
Beş vakit namaz karanlık evde lambanız,
Kıyamette bineceğin Burak
Lambasız evde karanlık nasılsa
Yanına yılan, çıyan, akrep dolar.

Bu şiirde tasavvufun temel düşüncelerinden biri olan İslâm'a çağırarak, Allah'ın emirlerine boyun eğmek, namazı zamanında kılarak kıyamet günü bineceği Burak'a sahip olma anlamındaki açık propaganda manalı şiirler yazılmıştır. Namazı evi aydınlatan lambaya, aydınlığa benzetmiş; lambasız evin ise karanlık olacağını, karanlıkta ise yanına her türlü zararlı haşerenin sokulacağını ve bunu görmenin zor olacağını anlatıyor. Yani lamba nasıl bizi aydınlığıyla hem huzura kavuşturuyor hem de bizi zararlı varlıklardan koruyorsa namaz da bizim gönlümüzü aydınlatıyor ve de bizim kalbimizi zararlı duygu ve düşüncelerden koruyor demektedir.

Türk edebiyatına bakacak olursak akademisyenler, âşıklık sanatının 15. yy'dan başlayarak oluşmaya başladığını (16.yy ilk âşıkların ortaya çıktığı, 17.yy gelişip şekillendiği; 18.yy güçlü temsilcilerin yaşadığı; 19.yy yeniden güçlendiği; 20.yy ise elektronik döneme geçişin yaşandığı) ve birçok dönemi aşarak bugünlere geldiğini söylerler¹¹.

Kırgız akın(âşıklık) geleneğinde İslâm'ın çok geç etki ettiği görülmektedir. Kırgız tarihine genel olarak bakıldığında bunun sebepleri kolaylıkla anlaşılmaktadır. Burada özellikle Türk âşıklık geleneğinin oluşmasında İslâm'ın dolayısıyla tasavvuf düşüncesinin ve tekke pratiğinin üzerinde durmak daha faydalı olacaktır. Bu konu incelendiğinde özellikle Türklerin 1071 Malazgirt zaferiyle Anadolu'yu ebedi yurt edinmeleriyle burada çok yoğun bir İslamlaşma dönemi yaşamışlardır. Şiir bu sürecin aracı, tekkeler de mekânı olmuştur. Bu dönemde Orta Asya'dan gelen sözlü halk edebiyatı şekil olarak tekke şiirinin içinde yaşatılmıştır.

Mesela, Yunus Emre'nin 'Dönme Dolap' şiirinde ozan kelimesi yer alır.

Dağdan kesdiler hezenim
Bozuldu türlü düzenim
Ben bir usanmaz ozanım
Derdim vardır inilerim¹².

¹⁰ КР УИАнын Кол жазмалар фонду инв. №462

¹¹ Кая, Доған, "Âşık Edebiyatına Giriş", Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları, S.5-8, Bişkek-2003.

¹² Banarlı, Nihad Sami, "Resimli Türk Edebiyatı Tarihi I", MEB Devlet Kitapları, S.397, İstanbul – 2001.

Bu şiirde ozan geleneğinin tekke edebiyatında yaşadığını görmekteyiz. Türk edebiyatçıları, Türk İslam edebiyatında dini ve tasavvufi edebiyatın kurucusu olarak Hoca Ahmet Yesevi'yi, Anadolu'da da Yunus Emre'yi görürler. Bu noktada Kırgız ve bütün Türk dünyasında Hoca Ahmet Yesevi ortak miras olarak kabul edilir. Bu yönüyle akın/âşık şiir geleneğinin de piri sayılır.

Bugün halk edebiyatının bir bölümünü oluşturan Âşık Tarzı Şiir geleneği toplumdaki sosyal hayatın değişimi neticesinde 16. yy sonlarında yeni bir format ve tarzda yeniden oluşmuştur. Bu sebeple bu tarzın temsilcileri 19. yy sonuna kadar bir tekke ve tarikatla olan irtibatını devam ettirmiştir. Bu gerçeği Türk İslâm Edebiyatı kavramını bir bilim dalı olarak sistemleştiren akademisyen Neclâ Pekolcay şöyle ifade eder: “11. yy'den 19. yy sonuna kadar hiçbir Müslüman Türk edebiyatçı olmasın ki tasavvuf düşüncesinden etkilenmiş olmasın”. Tekke dışında oluşan bu şiirler, ladini yani din dışı olarak ifade edilse de aslında İslâm inancının ve tasavvuf düşüncesinin halk diliyle ifade edilmesinden başka bir şey değildir.

Türk Âşık Tarzı Şiir geleneğinde kol sahibi olan Erzurumlu Emrah, tasavvuf ehli, Nakşibendî bir derviştir¹³ Onun şiirinden bir bölüm:

Mürşitsiz kâminden iş'âr umulmaz
Dervişin aslından haber sorulmaz
Saz u sözle asla şairlik olmaz
Onda birkaç türlü hüner olmalı¹⁴...

Şiir, 11'lik hece ölçüsüyle yazılmıştır. Tamamen tasavvuf düşüncesine aittir. Şiirin tamamında bu duygu ve düşünce hakimdir. Bu örnekleri artırmak mümkündür.

Âşık kavramı, başından bugüne kadar Allah/Hakk âşığı, dostu anlamında kullanılmıştır. Dolayısıyla bu gelenek, İslâm inancındaki Allah ve peygamber sevgisiyle oluşmuş ve günümüze de böyle gelmiştir. Yunus Emre, şiirlerinde hem ozan, hem de âşık olduğunu söyler. Bu sebeple Türk şiirinde Yunus Emre, hem tekke hem de âşık şiir geleneğinin Anadolu'daki temsilcisi olarak özel bir konuma sahiptir.

Sonuç

Bu konunun seçilmesinin temel sebebi, dinin her dönemde toplumları derinden etkilemiş olmasıdır. Örneklerden de anlaşıldığı gibi iki halkın âşık şiir geleneğinde her türlü dini inancın etkisi vardır. Bu inançları doğruları ve yanlışlarıyla tespit etmek gerekmektedir. Son din İslam'ın içinde tevhid inancını zedeleyen inanışlar belirtilmeli ve vurgulanmalıdır. Bugün her iki halkta da bunların kısmen yaşatıldığı bilinmekte ve bu birileri tarafından kültürel zenginlik olarak savunulmaktadır. Oysa bunun İslam'ın tevhid inancıyla ilişkisine de dikkat edilmesi gerekmektedir.

Kaynakça

Yılmaz, Mustafa, “Kırgız Cana Türk Akındar Çıkarmacılığında Diniy İrlardin Okşoştuktarı Cana Ayırmaçılıktarı”,(Kırgızca Monografiya), S.80, Bişkek, 2021.

Komisyon, Lise Türk Dili ve Edebiyatı - Edebiyat II, MEBDevlet Kitapları, İstanbul- 2005.

¹³ Doç. Dr. Abdulkadir Erkal, Erzurumlu Emrah, Muhit Kitap, 1. Baskı, S.9, İstanbul, 2021.

¹⁴ Olcay Kocatürk, Erzurumlu Emrah, Ketebe Yayınları, 1.Bas., S.48, 2018, İstanbul.

Yılmaz, Mustafa, “Kırgız Cana Türk Akındar Çıkarmacılığında Diniy İrlardın Okşoştuktarı Cana Ayırmaçılıktarı”,(Kırgızca Monografiya), S.81, Bişkek, 2021.

Çobanoğlu, Özkul, “Âşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Türü, S. 334, Akçağ, Ankara – 2000.

Кыргыз элинин оозеки чыгармачылык тарыхынын очерки [Текст] /редкол.: Ж.Таштемиров, С.Байходжоев, С.Закиров. – Фрунзе: Илим, 1973.

КР УИАнын Кол жазмалар фонду инв. №(728), Бишкек.

Mircea Eliade, Çeviren: İsmet Birkan, İmge Kitabevi, S. 223-224, Ankara -1999.

Arat, Reşit Rahmeti, “Eski Türk Şiiri”, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ön söz, S.X , Ankara-1991.

Молдо Кылыч Казалдар [Текст] //Фрунзе: «Адабият», 1991, 193 б.

КР УИАнын Кол жазмалар фонду инв. №462, Бишкек.

Kaya, Doğan, “Âşık Edebiyatına Giriş”, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları, S.5-8, Bişkek-2003.

Banarlı, Nihad Sami, “Resimli Türk Edebiyatı Tarihi I”, MEB Devlet Kitapları, S.397, İstanbul – 2001.

Erkal, Doç. Dr. Abdulkadir, Erzurumlu Emrah, Muhit Kitap, 1. Baskı, S.9, İstanbul, 2021.

Kocatürk, Olcay, Erzurumlu Emrah, Ketebe Yayınları, 1.Bas., S.48, 2018, İstanbul.